

FRIEDRICH ENGELS

KIRJE AUGUST BEBELILLE

Lontoossa 18.—28. maaliskuuta 1875

Hyvä Bebel!

Sain helmikuun 23. päivätyn kirjeenne ja olen iloinen, että voitte hyvin.

Kysytte minulta, mitä mieltä olemme yhdistymisjutusta? Valittavasti olemme samanlaisessa asemassa kuin Tekin. Liebknecht enempää kuin kukaan muukaan ei ole ilmoittanut meille mitään ja mekin tiedämme siis vain sen mitä on ollut lehdissä, niissä taas ei ollut mitään siihen saakka, kunnes noin kahdeksan päivää sitten tuli ohjelmanluonnos. Tuo luonnos hämmästytti meitä tietysti aika lailla.

Puolueemme on ojentanut niin usein kätensä lassallelaisille ehdotuksen sovintoa tai ainakin yhteistyötä ja saanut niin usein Hasencleve-reilta, Hasselmanneilta ja Tölckeiltä kopean torjuvan vastauksen, että lapsikin olisi tehnyt siitä seuraavan johtopäätöksen: koska nyt nuo herrat tulevat luoksemme ehdottamaan sovintoa, niin he ovat helkkarin ahtaalla. Mutta heidän hyvin tunnetun luonteensa vuoksi velvollisuutemme on käyttää hyväksi heidän ahdinkoaan ja vaatia itsellemme kaikki mahdolliset takeet siitä, etteivät nuo miehet jälleen lujita järkkyleneitä asemiaan työläisten keskuudessa meidän puolueemme kustannuksella. Heidät olisi pitänyt ottaa vastaan mahdollisimman kylmästi ja epäluuloisesti, asettaa yhdistymisen ehdoksi se, missä määrin he suostuvat luopumaan lahkolaistunnuksistaan ja »valtionavustaan» ja hyväksymään pääkohdiltaan vuoden 1869 Eisenachin ohjelman⁶ tai sen korjatun nykyaikaistetun laitoksen. Teoreettisessa suhteessa, siis siinä suhteessa, millä on ohjelmassa ratkaiseva merkitys, meidän puolueellamme ei ole lassallelaisilta *kerrassaan mitään oppimista*; mutta lassallelaisilla kylläkin olisi opittavaa meidän puolueeltamme. Yhdistymisen ensimmäisenä ehtona olisi oltava

sen, että he lakkaisivat olemasta lahkolaisia, lassallelaisia, että he siis ennen kaikkea lakkaisivat pitämästä valtionapua koko maailmaan tepsivänä paranteena tai edes katsoisivat sen toisarvoiseksi väliaikaiseksi toimenpiteeksi monien muiden mahdollisten toimenpiteiden ohella. Ohjelmanluonnos osoittaa, että meikäläiset, jotka teorias-
sa ovat lassallelaisia johtajia sata kertaa etevämpiä, ovat heitä yhtä monta kertaa kehnompia poliittisessa oveluudessa; kunnianttomat ovat taas kerran jymäyttäneet armostomasti »kunniallisia».*

Ensinnäkin on hyväksytty mahtipontinen, mutta historiallisesti virheellinen Lassallen lausuma, että työväenluokkaan nähden kaikki muut luokat ovat vain yhtä taantumuksellista joukkoa. Tämä väite pitää paikkansa vain erinäisissä poikkeustapauksissa; esimerkiksi sellaisen proletarisen vallankumouksen aikana, jollainen oli Kommuuni, tai sellaisessa maassa, jossa ei vain porvaristo ole muovannut valtiota ja yhteiskuntaa omaksi kuvakseen, vaan myös demokraattinen pikkuporvaristo on jo sen jälkeen suorittanut tuon muutoksen viimeistä piirtoa myöten. Jos esimerkiksi Saksassa demokraattinen pikkuporvaristo kuuluisi tuohon taantumukselliseen joukkoon, niin kuinka sosiaalidemokraattinen työväenpuolue on saattanut vuosikausia kulkea käsi kädessä sen kanssa, Kansanpuolueen⁸ kanssa? Kuinka »Volksstaat»⁹ saattaa ottaa miltei koko poliittisen aineistonsa pikkuporvarillis-demokraattisesta »Frankfurter Zeitungista»¹⁴? Ja kuinka voidaan ottaa tähän samaan ohjelmaan kokonaista seitsemän vaatimusta, jotka suoraan ja kirjaimellisesti ovat yhtäpitäviä Kansanpuolueen ja pikkuporvarillisten demokraattien ohjelman kanssa? Tarkoitin seitsemää poliittista vaatimusta: 1—5 ja 1—2, jotka kaikki ovat *porvarillis-demokraattisia*¹⁵.

Toiseksi: työväenliikkeen kansainvälisyyden periaate kielletään nykyaikaan nähden käytännöllisesti katsoen kokonaan, ja sen tekevät miehet, jotka ovat kokonaista viisi vuotta ja mitä vaikeimmissa oloissa noudattaneet mitä kunniakkaimmalla tavalla tätä periaatetta. Saksan työläiset olivat eurooppalaisen liikkeen etujoukkona *pääasiallisesti* sen ansiosta, että he käyttäytyivät sodan¹⁶ aikana todella internationaalisesti; minkään muun maan proletariaatti ei olisi voinut käyttäytyä niin hyvin. Mutta nyt heidän pitäisi luopua tuosta periaatteesta juuri sellaisena ajankohtana, jolloin työläiset alkavat kaikkialla ulkomailla korostaa sitä samassa mitassa, kuin hallitukset pyrkivät tukahduttamaan jokaisen yrityksen, jonka tarkoituksena on tämän periaatteen toteuttaminen jonkin järjestön puitteissa! Ja mitä jää loppujen lopuksi jäljelle työväenliikkeen kansainvälisyydestä? Vain heikko toivo, ei kuitenkaan Euroopan työläisten tulevastta yhteistoiminnasta heidän vapauttamisekseen, vaan Rauhanliiton¹⁰ herrojen porvarien tulevastta »kansojen internationaalisesta veljeydestä», »Euroopan Yhdysvalloista»!

---

* Kunniallisiksi sanottiin eisenachilaisia. *Toim.*

Ei tietenkään ollut tarpeen puhua Internationaalista sellaisenaan. Mutta ei myöskään olisi pitänyt perääntyä askeltakaan vuoden 1869 ohjelmasta, vaan olisi pitänyt sanoa suunnilleen näin: *vaikka* Saksan työväenpuolue toimiikin *ennen kaikkea* sille määrättyjen valtionrajojen puitteissa (Saksan työväenpuolueella ei ole oikeutta puhua Euroopan proletariaatin nimissä, ei varsinkaan mitään virheellistä), se kuitenkin tuntee solidaarisuutta kaikkien muiden maiden työläisiä kohtaan ja on aina valmis täyttämään edelleenkin, kuten tähänkin asti, tämän solidaarisuuden velvoitukset. Nuo velvoitukset ovat olemassa, vaikkei se julistaisikaan tai katsoisi itseään Internationaalin osaksi; niihin kuuluu esimerkiksi avunanto ja rikkuruuden ehkäiseminen lakojen aikana, huolenpito siitä, että Saksan työläisille tiedotetaan puoluelehdissä ulkomaisesta liikkeestä, agitaatio uhkaavia tai puheavia dynastisia sotia vastaan, joiden aikana taktiikka olkoon samantapaista kuin se, jota noudatettiin mallikelpoisesti vuosina 1870 ja 1871, jne.

Kolmanneksi: meikäläiset ovat sallineet tyrkyttää itselleen Lassallen »rautaisen palkkalain», joka perustuu siihen kerrassaan vanhentuneeseen taloustieteelliseen käsitykseen, että työläinen saa muka keskimäärin vain työpalkkaminimin, ja nimenomaan siksi, koska Malthusin väestöteorian mukaan työläisiä on aina liikaa (sellaista oli Lassallen todistelu). Marx on kuitenkin teoksessaan »Pääoma» yksityiskohtaisesti osoittanut, että työpalkkaa sääntelevät lait ovat hyvin monimutkaisia, että olosuhteiden mukaan vallitsevana on niistä milloin mikin, että ne eivät siis suinkaan ole rautaisia, vaan päinvastoin hyvinkin joustavia ja että yleensäkin tätä kysymystä ei voida ratkaista parilla kolmella sanalla, niin kuin Lassalle on luullut. Tämän lain malthusilaisen perustelun — Lassalle on jäljentänyt tuon lain Malthusilta ja Ricardolta (viimeksi mainittua vääristellen) — sellaisena kuin se esitetään esimerkiksi »Työläisen lukukirjan» 5. sivulla lainattuna eräästä Lassallen toisesta kirjasesta, Marx on kumonnut seikkaperäisesti jaksossa »Pääoman kasautumisprosessi»*. Hyväksymällä Lassallen »rautainen laki» on siis hyväksytty väärä väite ja sen väärä perustelu.

Neljänneksi: ohjelmassa esitetään *ainoana sosiaalisena* vaatimukseksi Lassallen valtionapu siinä alastomimmassa muodossa, jossa Lassalle plagioi sen Buchez'ltä. Ja tämä vielä senkin jälkeen kun Bracke oli mainiosti paljastanut tuon vaatimuksen mitättömyyden¹⁷, kun puolueemme melkein kaikkien, ellei suorastaan kaikkienkin puhujien oli täytynyt taistelussa lassallelaisia vastaan esiintyä tuota »valtionapua» vastaan! Puolueemme suurempaa nöyryytystä ei voisi kuvitellakaan. Tuo on Amand Goeggin tasolle madaltunutta internationalismia, Buchez'n porvarilliseksi tasavaltalaisuudeksi madaltunutta

---

* *K. Marx.* »Pääoma», 1. osa, Karjalan ASNT:n valtion kustannusliike, Petroskoi 1957, ss. 523—707. *Toim.*

socialismia, Buchez'n, joka asetti tuon vaatimuksen *socialistien vastapainoksi*, taistellakseen heitä vastaan!

Lassallelaisessa merkityksessä »valtionapu» on parhaassa tapauksessa vain *yksi* niistä monista toimenpiteistä, joilla päämäärä saavutetaan, mikä tässä ohjelmanluonnoksessa on ilmaistu avuttomasti: »raivataksaan tietä sosiaalisen kysymyksen ratkaisulle», — ikään kuin meillä olisi vielä jokin teoreettisesti *ratkaisematon* sosiaalinen *kysymys!* Jos siis sanottaisiin: »Saksan työväenpuolue pyrkii hävittämään palkkatyön ja samalla luokkaerot järjestämällä kollektiivisen teollisuus- ja maataloustuotannon kansallisessa mitassa; se kannattaa kaikkia toimenpiteitä, jotka edistävät tämän päämäärän saavuttamista», niin kenelläkään lassallelaisella ei voisi olla mitään sitä vastaan.

Viidenneksi: työväenluokan järjestäytymisestä luokkana ammattiyhdistysten välityksellä ei ole sanottu sanaakaan. Mutta se on sängen oleellinen kohta, sillä juuri tämä on proletariaatin varsinainen luokkajärjestö, jossa se käy jokapäiväistä taisteluaan pääomaa vastaan, joka on sille koulu ja jota nykyisin ei voi enää tukahduttaa ankarinkaan taantumus (niin kuin nyt Pariisissa). Sen tärkeän merkityksen vuoksi, jonka tämä järjestö saa myös Saksassa, olisi mielestämme ehdottoman välttämätöntä mainita siitä ohjelmassa ja antaa sille mahdollisuuksien mukaan tietty sija puolueorganisaatiossa.

Kaiken tämän ovat meikäläiset tehneet lassallelaisten mieliksi. Mutta missä nämä ovat antaneet periksi? Siinä, että ohjelmaan on otettu paljon varsin sotkuisia ja *puhtaasti demokraattisia vaatimuksia*, joista jotkin ovat siinä vain muodin vuoksi, kuten esimerkiksi »kansan välitön lainsäädäntö», joka on käytännössä Sveitsissä ja saa aikaan enemmän vahinkoa kuin hyötyä, mikäli se yleensä saa mitään aikaan. »*Hallinto* kansan käsiin», siinä olisi vielä järkeä. Samoin puuttuu myös kaiken vapauden ensimmäinen ehto; se, että kaikki virkamiehet olisivat mihin kansalaiseen tahansa kohdistuneista virantoimituksistaan velvollisia vastaamaan tavanomaisten tuomioistuinten edessä ja julkisen oikeuden mukaisesti. En rupea puhumaan siitä, että sellaiset vaatimukset kuin tieteen vapaus ja omantunnonvapaus esiintyvät jokaisessa liberaalisessa porvarillisessa ohjelmassa ja näyttävät tässä hieman kummallisilta.

Vapaa kansanvaltio on muuttunut vapaaksi valtioksi. Näiden sanojen kieliopillisen merkityksen mukaan vapaa valtio on sellainen, jossa valtio on vapaa kansalaistensa suhteen, siis valtio, jossa on despoottinen hallitus. Pitäisi lopettaa koko tuo jaarittelu valtiosta, varsinkin nyt Kommuunin jälkeen, joka ei ollut enää valtio sanan varsinaisessa merkityksessä, »*Kansanvaltiolla*» anarkistit ovat pistelleet meitä yllin kyllin, vaikka jo Proudhonia vastaan suunnatussa Marxin teoksessa* ja sen jälkeen »Kommunistisessa manifestissa»**

* *K. Marx.* »Filosofian kurjuus. Vastaus herra Proudhonin 'Kurjuuden filosofiaan'», kustannusliike Edistys, Moskova 1971. *Toim.*

** Ks. tämän julkaisun 1. osaa, ss. 94—120. *Toim.*

sanotaan suoraan, että sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän tultua pystytetyksi valtio hajoaa [sich auflöst] ja katoaa itsestään. Mutta koska valtio on vain ohimenevä laitos, jota joudutaan käyttämään taistelussa, vallankumouksessa, vastustajain väkivaltaisessa kukistamisessa, niin on sulaa järjettömyyttä puhua vapaasta kansanvaltiosta: niin kauan kuin proletariaatti vielä *tarvitsee* valtiota, se ei tarvitse sitä vapauden vuoksi, vaan nujertaakseen vastustajansa, ja silloin kun käy mahdolliseksi puhua vapaudesta, silloin valtio sellaisenaan lakkaa olemasta. Siksi me ehdottaisimme sanan »*valtio*» tilalle kaikkialla sanaa »yhteisö» [Gemeinwesen], joka on erinomainen vanha saksalainen sana ja vastaa ranskan sanaa »kommuuni».

»Kaikkinaisen sosiaalisen ja poliittisen eriarvoisuuden poistaminen» on niin ikään sangen epäilyttävä lauselmä sanojen »kaikkien luokkaerojen hävittäminen» asemesta. Eri maiden, alueiden ja vieläpä paikkakuntienkin välillä tulee elinoloissa aina olemaan *tiettyä* eriarvoisuutta, jota voidaan pienentää vähimmäismäärään, mutta ei voida koskaan täydellisesti poistaa. Alppien asukkailla tulee aina olemaan toisenlaiset elinolot kuin tasankojen asukkailla. Sosialistisen yhteiskunnan käsittäminen *tasa-arvoisuuden* valtakunnaksi on yksipuolinen ranskalainen käsitys, joka liittyy vanhaan tunnukseseen »vapaus, veljeys ja tasa-arvoisuus», käsitys, joka tiettyinä *kehitysvaiheena* oli aikanaan oikeutettu ja paikallaan, mutta josta nyt, kuten kaikista muistakin aikaisempien sosialististen koulukuntien yksipuoluisuuksista, pitäisi päästä, koska se aiheuttaa vain sekaannusta ja koska nyt on löydetty tämän osien täsmällisempiä esitystapoja.

Lopetan, vaikka miltei jokainen sana tässä ohjelmassa, joka lisäksi on kirjoitettu latteasti ja väriltömästi, vaatisi arvostelua. Ohjelma on sellainen, että jos se hyväksytään, niin Marx ja minä emme *koskaan* suostu liittymään tuollaiselle pohjalle perustettuun *uuteen* puolueeseen ja meidän täytyy hyvin vakavasti harkita, minkä kannan me (myös julkisesti) siihen otamme. Ottakaa huomioon, että ulkomailla Saksan sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen kaikista ja kaikenlaisista esiintymisistä ja teoista langetetaan vastuu *meille*. Niinpä esimerkiksi Bakunin teoksessaan »Valtiolaitos ja anarkia» langettaa meille vastuun jokaisesta harkitsemattomasta sanasta, jonka Liebknecht on sanonut tai kirjoittanut »Demokratisches Wochenblattin»¹⁸ perustamisesta asti. Luullaan, että me komennamme täältä käsin koko liikettä, vaikka Te tiedätte yhtä hyvin kuin minäkin, ettemme ole juuri koskaan vähääkään puuttuneet puolueen sisäisiin asioihin, ja jos olemme puuttuneetkin, niin vain oikaistaksemme mikäli mahdollista niitä virheitä, joita mielestämme on tehty, ja silloinkin *vain teoreettisia* virheitä. Mutta Te itsekin ymmärrätte, että tämä ohjelma muodostaa käännekohtan, joka voi hyvin helposti pakottaa meidät kieltäytymään olemasta millään tavoin vastuussa tällaisen ohjelman hyväksyneestä puolueesta.

Puolueen virallisella ohjelmalla on yleensä pienempi merkitys kuin sillä, mitä puolue tekee todellisuudessa. Mutta sittenkin *uusi*

ohjelma on aina julkinen lippu, ja ulkomaailma arvosteleo puoluetta tämän lipun mukaan. Siksi ohjelma ei saa missään tapauksessa olla taka-askel, jollainen kyseinen ohjelmaluonnos on verrattuna Eisenachin ohjelmaan. Olisihan pitänyt ajatella sitäkin, mitä muiden maiden työläiset sanovat tästä ohjelmasta, minkä vaikutuksen tekee se, että koko Saksan sosialistinen proletariaatti antautuu näin lassallelaisuuden edessä.

Sitä paitsi olen varma, että *tällä* pohjalla tapahtuva yhtyminen ei kestä vuottakaan. Näinköhän puolueemme parhaimmisto suostuu puheissaan märehtimään ulkoa opittuja Lassallen fraaseja rautaisesta palkkalaista ja valtionavusta? Haluaisinpa nähdä esimerkiksi Teidät sellaisessa osassa! Ja vaikka he suostuisivatkin siihen, niin heidän kuulijansa viheltäisivät heidät alas. Mutta olen kuitenkin varma siitä, että lassallelaiset pitävät kiinni juuri *näistä* ohjelmakohdista niin kuin koronkiskuri Shylock lihanaulastaan.* Ero olisi siis välttämätön; mutta Hasselmannin, Hasencleverin, Tölcken ja kumppanit me olemme jälleen tehneet »kunniallisiksi», eron jälkeen me osoittaudumme heikentyneiksi, mutta lassallelaiset voimistuneiksi; puolueemme menettää poliittisen moitteettomuutensa eikä tietenkään voi enää milloinkaan taistella antaumuksellisesti niitä Lassallen fraaseja vastaan, jotka se itse on kirjoittanut lippuunsa joksi-kin aikaa; ja jos lassallelaiset tulevat silloin taas sanomaan, että he ovat ainoa todellinen työväenpuolue, kun taas meidän kannattajamme ovat porvareita, niin todistukseksi he voivat viitata tähän ohjelmaan. Kaikki siinä olevat sosialistiset toimenpiteet ovat *heidän* esittämiään, kun taas *meidän* puolueemme on sisällyttänyt siihen vain sen, mitä vaativat pikkuporvarilliset demokraatit, jotka *se itse* on kuitenkin samassa ohjelmassa luonnehtinut »taantumuksellisen joukon» osaksi.

Lykkäsin tämän kirjeen lähettämistä, koska Teidät vapautetaan vasta 1. huhtikuuta Bismarckin syntymäpäivän johdosta, enkä halunnut, että kirje olisi mahdollisesti siepattu yritettäessä saattaa se perille salakuljetustietä. Mutta sain vastikään kirjeen Brackelta, jolla niin ikään on herännyt ohjelman suhteen vakavia epäilyksiä, ja hän haluaa saada tietää mielipiteemme. Siksi lähetän tämän kirjeen asian jouduttamiseksi hänelle, jotta hän voisi sen lukea eikä minun tarvitsisi kirjoittaa tätä juttua toiseen kertaan. Olen muuten sanonut totuuden tästä asiasta myös Rammille, mutta Liebkechtille kirjoitin vain lyhyesti. En voi antaa hänelle anteeksi sitä, että hän ei ilmoittanut meille *sanallakaan* koko tästä asiasta (kun taas Ramm ja muut luulivat hänen antaneen siitä meille tarkat tiedot), ennen kuin se oli jo niin sanoakseni liian myöhäistä. Siten hän on tosin menetellyt jo kauan — ja siitä on johtunut se laaja epämiellyttävä kirjeenvaihto, jossa me, Marx ja minä, olemme hänen kanssaan ol-

---

* *William Shakespeare.* »Venetsian kauppias», ensimmäinen näytös, kolmas kohta. *Toim.*

leet, — mutta tällä kertaa asia on saanut aivan liian ilkeän käänteen, ja *me kieltäydymme päättävästi seuraamasta häntä tuolla tiellä.*

Koettakaa järjestää niin, että voisitte tulla kesällä tänne. Asuisitte tietysti luonani, ja jos ilmat ovat hyviä, niin voisimme matkustaa muutamaksi päiväksi ottamaan merikylpyjä; pitkäaikaisen vankilassaolon jälkeen se on Teille hyvin terveellistä.

Ystävällisin terveisin

Teidän *F. E.*

Marx on hiljan muuttanut asuntoa, hänen osoitteensa on 41, Maitland Park Crescent, NW, London.

*Julkaistu ensi kerran A. Bebelin kirjassa
»Aus meinem Leben». T. II, Stuttgart 1911*

*Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan*

Suomennos saksasta